

Lagrådsremiss

Ombud vid stämma i kollektiva förvaltningsorganisationer

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 12 januari 2017

Morgan Johansson

Amina Lundqvist
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Upphovsmän och andra rättighetshavare överlåter till kollektiva förvaltningsorganisationer att företräda dem i vissa sammanhang, t.ex. genom att utfärda licenser till användare. De kollektiva förvaltningsorganisationerna är ofta föreningar som ägs av rättighetshavarna själva. De viktigaste besluten i en sådan organisation fattas vid stämman, där medlemmarna kan delta och rösta personligen eller genom ombud.

Till skillnad från i andra föreningar finns i dag inte någon möjlighet för kollektiva förvaltningsorganisationer att begränsa rätten att anlita ombud. Ett och samma ombud kan företräda ett obegränsat antal medlemmar. Det kan vara betungande för organisationerna att hantera ett stort antal fullmakter och det finns en risk för att regelverket missbrukas av den som vill skaffa sig ett otillbörligt inflytande över verksamheten.

I lagrådsremissen föreslår regeringen att det ska vara möjligt att begränsa medlemmarnas rätt att företrädas av ombud vid stämman. Bestämmelserna innebär att organisationerna i sina stadgar kan bestämma vem som får vara ombud och hur många medlemmar ett ombud får företräda, under förutsättning att det inte hindrar medlemmarna från att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 maj 2017.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt	4
3	Ärendet och dess beredning	5
4	Ombud vid stämma i kollektiva förvaltningsorganisationer	5
5	Ikraftträdande	11
6	Konsekvenser	11
7	Författningskommentar	12
Bilaga 1	Promemorians lagförslag	14
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna	15

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 8 § lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

8 §

En medlem har rätt att delta och rösta vid stämman genom ombud. Medlemmen får anlita valfritt ombud. Den som tillhör en annan kategori av medlemmar eller av annat skäl har andra intressen i organisationen än medlemmen får dock inte anlitas som ombud.

En medlem har rätt att delta och rösta vid stämman genom ombud. Medlemmen får anlita valfritt ombud. Den som tillhör en annan kategori av medlemmar eller av annat skäl har andra intressen i organisationen än medlemmen får dock inte anlitas som ombud.

Rätten att anlita ombud får vidare begränsas i stadgan. En sådan begränsning får dock inte utformas så att den hindrar medlemmarna från att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt. Den får inte heller strida mot annan lag.

Ombudet ska ha en skriftlig fullmakt. Den ska vara undertecknad av medlemmen och avse en viss stämma. Fullmakten får undertecknas med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2017.

3 Ärendet och dess beredning

Den 26 februari 2014 antog Europaparlamentet och rådet direktivet (2014/26/EU) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och närstående rättigheter och gränsöverskridande licensiering av rättigheter till musikaliska verk för användning på nätet på den inre marknaden.

Regeringen beslutade den 9 juni 2016 propositionen Kollektiv förvaltning av upphovsrätt (prop. 2015/16:181). I propositionen föreslog regeringen att direktivet skulle genomföras genom en helt ny lag om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. Lagförslaget antogs av riksdagen den 26 oktober 2016 (bet. 2016/17:NU5, rskr. 2016/17:20). Lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt trädde i kraft den 1 januari 2017. Lagen innehåller bl.a. bestämmelser om att en medlem i en kollektiv förvaltningsorganisation ska ha rätt att anlita valfritt ombud för att delta och rösta för medlemmens räkning vid organisationens stämma. Någon möjlighet för organisationen att besluta om begränsningar av rätten finns inte.

I samband med att riksdagen antog regeringens lagförslag uttalade riksdagen i ett tillkännagivande att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag om medlemmarnas rätt att välja ombud till stämman. Förslaget ska beakta de risker med en obegränsad ombuds rätt som utskottet lyfter fram. I utskottsbetänkandet anförs också att en ny utformning av regelverket inte bör medföra att svenska kollektiva förvaltningsorganisationer får en konkurrensnackdel gentemot motsvarande organisationer i övriga EU.

Mot denna bakgrund utarbetades inom Justitiedepartementet en promemoria med förslag till en lagändring som möjliggör för kollektiva förvaltningsorganisationer att begränsa medlemmarnas rätt att anlita ombud vid stämman. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 1*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissvaren finns tillgängliga i lagstiftnings-ärendet (Ju2016/07793/L3).

4 Ombud vid stämma i kollektiva förvaltningsorganisationer

Regeringens förslag: En kollektiv förvaltningsorganisation ska i stadgan kunna begränsa rätten att anlita ombud. En begränsning ska dock inte få utformas så att den hindrar medlemmarna från att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt. Den får inte heller strida mot någon annan lag.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De allra flesta remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan invändning. *Advokatsamfundet* avstyrker dock förslaget och menar att det strider mot syftet att öka medlemmarnas inflytande i kollektiva förvaltningsorganisationer och att de skäl som

anges för förslaget inte är tillräckligt starka för att motivera avsteg från syftet att skydda medlemmarna. Advokatsamfundet menar vidare att förslaget är otydligt och att de potentiella nackdelarna är otillräckligt utredda. *Kommerskollegium* framhåller att direktivet innebär att de praktiska möjligheterna att begränsa ombudsrätten är mycket små. *Musikupproret* föreslår att det i lagtexten anges att medlemmarna har rätt att anlita ett juridiskt ombud och att varje ombud ska kunna företräda fyra medlemmar.

Skälen för regeringens förslag

Genomförandet av direktivets bestämmelser om ombud vid stämma

Direktivet innehåller bestämmelser om stämma i kollektiva förvaltningsorganisationer. Till dessa hör bestämmelserna om medlemmarnas möjligheter att delta och rösta vid stämman genom ombud. Enligt direktivet ska varje medlem kunna utnämna valfri fysisk eller juridisk person som fullmaktshavare för att delta och rösta vid stämman för medlemmens räkning. En förutsättning är dock att valet av ombud inte leder till en intressekonflikt. En intressekonflikt kan bestå i att medlemmen och ombudet tillhör olika kategorier av rättighetshavare.

Direktivet ger också medlemsländerna en möjlighet att föreskriva begränsningar i rätten att anlita ombud. Sådana begränsningar kan avse dels utnämmandet av fullmaktshavare, dels fullmaktshavarnas utövande av de företrädda medlemmarnas rösträtt. Begränsningarna får inte utformas på ett sätt som gör att de utgör ett hinder för medlemmarnas möjlighet att på ett lämpligt och effektivt sätt delta i beslutsfattandet (artikel 8.10).

Kollektiv rättighetsförvaltning i Sverige bedrivs i första hand i föreningsform. Enligt lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (föreningslagen) får en förening, med vissa undantag, begränsa den krets av personer som kan vara ombud. Dessutom gäller att ett ombud får företräda högst tre medlemmar, om inte något annat bestäms i stadgarna. Motsvarande begränsningar är vanligt förekommande också i ideella föreningar.

I propositionen gjordes bedömningen att det utrymme direktivet ger för att begränsa ombudsrätten i dessa avseenden är mycket litet. Några sådana bestämmelser föreslogs därför inte. Enligt lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt är därmed valet av ombud fritt, med det undantaget att medlemmen inte får anlita någon som ombud som tillhör en annan kategori av medlemmar eller av något annat skäl har andra intressen i organisationen än medlemmen (5 kap. 8 §).

I likhet med övriga bestämmelser i lagen gäller bestämmelserna om ombud för alla kollektiva förvaltningsorganisationer, oavsett i vilken associationsform verksamheten bedrivs. Med stämma avses i detta sammanhang alltså såväl föreningsstämma som bolagsstämma (1 kap. 4 § 9). Lagen gäller före bestämmelserna i de associationsrättsliga lagarna. Det innebär att de möjligheter som föreningslagen ger att begränsa medlemmarnas rätt att anlita ombud från och med den 1 januari 2017 inte gäller i kollektiva förvaltningsorganisationer.

Utgångspunkter för övervägandena i denna lagrådsremiss

Möjligheten att utan begränsningar anlita ombud kan ge upphov till vissa svårigheter. Som konstateras i propositionen kan det – om ett ombud företräder ett stort antal medlemmar – vara tidskrävande att kontrollera fullmakter och utreda om det finns några intressekonflikter. Även om dessa svårigheter kan hanteras, t.ex. genom krav på att fullmakter ska ges in på förhand, innebär de en ökad administrativ börda för organisationerna. Det kan heller inte helt uteslutas att bestämmelserna skulle kunna leda till missbruk, t.ex. genom att någon i ett illojalt syfte försöker samla in ett stort antal fullmakter och därigenom skaffa sig ett otillbörligt inflytande över verksamheten. I ljuset av att valet av ombud inte får medföra en intressekonflikt, framstår dock risken för detta som mycket begränsad. Det kan alltså konstateras att en obegränsad rätt att företrädas av ombud knappast kan antas leda till påtagliga svårigheter. Som *Advokatsamfundet* är inne på kan det mot den bakgrunden i viss mån ifrågasättas om det finns anledning att möjliggöra begränsningar av ombudsrätten. Enligt regeringens uppfattning är det dock vid den bedömningen naturligt att utgå från de relativt omfattande möjligheter att begränsa ombudsrätten som organisationerna i egenskap av föreningar hittills har haft. Som regeringen uttalade i samband med genomförandet saknas det anledning att göra mer långtgående förändringar än vad direktivet kräver, inte minst av konkurrensskäl. Mot den bakgrunden finns det anledning att möjliggöra för organisationerna att begränsa ombudsrätten, under förutsättning att direktivet kan anses ge utrymme för det. Frågan är därför om det finns skäl att nu göra en annan bedömning i det avseendet än den som gjordes i samband med genomförandet.

Det finns ett utrymme att begränsa medlemmarnas rätt att anlita ombud

Ett av direktivets främsta syften är att säkerställa att medlemmarna kan delta i beslutsfattandet i kollektiva förvaltningsorganisationer. Medlemmarnas beslutanderätt utövas vid stämman. Direktivet innehåller därför regler som avser att underlätta för medlemmarna att vara med och rösta på stämman oavsett om det sker på plats, på elektronisk väg eller genom ombud.

Direktivet avser också att skapa förutsättningar för att rättighetshavare ska kunna välja att bli medlemmar i en organisation i ett annat medlemsland än det egna. I det sammanhanget lyfts ombudsrätten särskilt fram som något som bidrar till att medlemmarna kan delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt (skäl 23). Eventuella begränsningar av rätten att anlita ombud måste alltså noga övervägas i förhållande till de konsekvenser de kan få för rättighetshavarnas möjligheter att tillvarata sin rätt och då särskilt i gränsöverskridande situationer.

För den som är bosatt i ett annat medlemsland och som inte behärskar språket är det normalt inte något alternativ vare sig att delta på plats vid stämman eller på distans via elektronisk uppkoppling. Sådana medlemmar är i stället helt beroende av ett ombud för att kunna delta i beslutsfattandet. För att det inte ska bli alltför kostsamt eller på annat sätt betungande att delta genom ombud torde det typiskt sett också vara en förutsättning att det är möjligt att tillsammans med andra anlita ett och samma ombud. I de diskussioner som EU-kommissionen hade med

medlemsländerna i samband med genomförandet av direktivet underströk kommissionen också mycket tydligt sin uppfattning att direktivet kräver att det ges utrymme för större grupper av medlemmar att anlita ett gemensamt ombud, t.ex. en advokat. En annan ordning skulle särskilt drabba ekonomiskt svagare medlemmar från andra medlemsländer och göra det mycket svårt för dem att delta i beslutsfattandet.

Möjligheten att utse ombud kommer vidare få störst praktisk betydelse i de medlemsländer som har starka och välfungerande kollektiva förvaltningsorganisationer med en gränsöverskridande inriktning på förvaltningen. Det är i första hand till sådana organisationer rättighetshavare från andra medlemsländer kan förväntas ha ett intresse av att söka sig. I praktiken är det därför särskilt angeläget att regelverket i dessa länder ger också utländska medlemmar reella möjligheter att delta i beslutsfattandet. Sverige är ett sådant medlemsland.

Som *Advokatsamfundet* och *Kommerskollegium* är inne på talar såväl direktivets ordalydelse som det bakomliggande syftet för att utrymmet att göra inskränkningar i ombudsrätten är begränsat. Flera medlemsländer har i samband med sina respektive genomföranden av direktivet också infört regler som motsvarar det som föreslogs i propositionen. Sedan propositionen beslutades har det emellertid också visat sig att ett antal medlemsländer valt ett regelverk som möjliggör för de organisationer som är verksamma där att besluta att begränsa ombudsrätten. I några medlemsländer kan rätten begränsas antingen såvitt avser vem som får vara ombud eller i förhållande till det antal medlemmar som ett ombud får företräda. I några länder kan rätten begränsas på båda sätten.

I anledning av att *Advokatsamfundet* efterlyser ytterligare information om hur regelverket utformats i dessa länder bör det framhållas att några av medlemsländerna lämnar öppet för organisationerna att helt förfoga över frågan i sina stadgar. Bland de medlemsländer som bara möjliggjort begränsningar av det antal medlemmar ett ombud får företräda har olika lösningar valts. I ett medlemsland gäller att antalet aldrig får understiga tio medlemmar. I ett annat fall gäller att ett ombud får företräda högst två medlemmar. Därutöver har något land valt att genomföra direktivet på samma sätt som föreslås i promemorian. Det finns alltså relativt stora variationer i det sätt på vilket direktivet har genomförts i nationell rätt. Mot den bakgrunden kan det antas finnas ett visst utrymme att införa begränsningar av ombudsrätten. Det gäller såväl den krets som får vara ombud som det antal medlemmar ett ombud får företräda.

Hur bör bestämmelserna utformas?

De bestämmelser som nu föreslås måste alltså utformas så att de inte hindrar medlemmarna att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt. För den som inte har möjlighet eller vilja att själv närvara vid stämman ska det vara enkelt att i stället företrädas av ombud. En självklar utgångspunkt är därför att det, på det sätt som gäller i ekonomiska föreningar, ska vara möjligt att som ombud anlita make, sambo, andra medlemmar och ställföreträdare för andra medlemmar. Som framgår ovan innebär direktivet dock att det därutöver också måste vara möjligt att anlita t.ex. en advokat som ombud och att flera rättighetshavare måste kunna gå samman om en sådan lösning. Det

innebär att de möjligheter föreningslagen ger att begränsa medlemmarnas rätt att företrädas genom ombud är för långtgående.

Det står alltså klart att kretsen av möjliga ombud måste vara vidare och det antal medlemmar ett ombud kan företräda måste vara större än vad som normalt är fallet i dag i svenska kollektiva förvaltningsorganisationer. Som anges i promemorian är det i förhållande till vad som kan anses förenligt med direktivet emellertid inte alldeles självklart att därutöver avgöra var gränsen i dessa avseenden i praktiken går. Det är också rimligt att utgå från att gränsen kan variera med hänsyn till verksamhetens art och omfattning. Lägre krav än annars bör rimligen kunna ställas på en organisation vars verksamhet är uteslutande inriktad på nationell förvaltning och där utländska rättighetshavare typiskt sett kan antas ha litet intresse av att bli medlemmar. Det finns samtidigt anledning att utgå från att en uttrycklig bestämmelse om att det antal medlemmar ett ombud får företräda kan begränsas till fyra, som *Musikupproret* föreslår, i andra fall kan innebära en alltför stor inskränkning av medlemmarnas rättigheter. Förutsättningarna kan alltså se olika ut i olika kollektiva förvaltningsorganisationer och det gränsöverskridande inslaget kan variera från obefintligt till påtagligt. Som konstateras i promemorian talar detta för att inte i lagtexten uttryckligen ange vem som kan vara ombud eller hur många medlemmar ett ombud får företräda.

I promemorian föreslås därför att bestämmelserna utformas så att organisationerna ges en möjlighet att besluta om begränsningar i den utsträckning det inte medför hinder för medlemmarna att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt. Som *Advokatsamfundet* anger riskerar en sådan ordning att skapa vissa svårigheter när det gäller att avgöra vad som ska anses utgöra en acceptabel begränsning i det enskilda fallet. Enligt regeringens uppfattning ska dock dessa svårigheter inte överdrivas.

När det gäller den krets som kan verka som ombud torde det alltid – utöver vad som följer av föreningslagen – vara nödvändigt att ge medlemmarna möjlighet att anlita ett juridiskt ombud, t.ex. en advokat. För organisationer som verkar på områden där det förekommer sådana särskilda agenter vars verksamhet innefattar att företräda rättighetshavare i nu aktuellt avseende, torde det vara nödvändigt att möjliggöra även för dessa att agera som ombud. Att omöjliggöra för medlemmar att anlita sådana ombud torde – i direktivets mening – utgöra ett hinder för medlemmarna att delta i beslutsfattandet på ett effektivt sätt. Om det därutöver är nödvändigt att tillåta att även andra kan agera ombud, är i viss mån beroende av om det också införs begränsningar av det antal medlemmar ett ombud kan företräda. Det är det samlade regelverkets effekter för medlemmarnas möjligheter att tillvarata sin rätt som bör bedömas.

När det gäller begränsningar av det antal rättighetshavare ett ombud kan företräda kan det, i föreningar som uteslutande ägnar sig åt nationell förvaltning och som inte har begränsat den krets som kan agera som ombud, knappast anses för långtgående att begränsa antalet till tre eller fler. I en sådan förening kan det antas att de allra flesta medlemmar är bosatta i landet och behärskar språket. De har därmed goda förutsättningar att delta elektroniskt och i många fall även på platsen för

stämman. För den som har behov av att företrädas av ombud kommer det av praktiska skäl i första hand bli aktuellt att ge det uppdraget till en annan medlem som avser att närvara på stämman. Det förhållandet att det ofta är en relativt liten andel av medlemmarna som närvarar på stämman innebär att det måste ges utrymme för varje ombud att företräda flera medlemmar.

I föreningar med ett tydligt gränsöverskridande inslag i verksamheten är det däremot nödvändigt att det ges utrymme för ett större antal medlemmar att gå samman om ett och samma ombud än i föreningar med rent nationell verksamhet. Att stadgarna i en sådan situation t.ex. tillåter tio medlemmar att anlita samma ombud torde göra det möjligt för dem att delta i beslutsfattandet på det sätt som direktivet förutsätter, bl.a. utan att det blir alltför kostsamt.

Även med de utgångspunkter som nu redogjorts för kan det naturligtvis i enskilda fall uppkomma gränsdragningsituationer där det är svårt att avgöra om en begränsning ger medlemmarna tillräckligt utrymme att anlita ombud. Med hänsyn till att verksamhetens art och omfattning kan variera mellan organisationerna bör dock den gränsdragningen göras med utgångspunkt från de praktiska effekter en begränsning av ombudsrätten får i det enskilda fallet. Det bör därför överlämnas till rättstillämpningen, ytterst EU-domstolen, att avgöra hur direktivets bestämmelser ska tolkas.

Regeringen kan inte heller se att det skulle innebära några särskilda svårigheter om en organisation väljer att begränsa ombudsrätten på ett sätt som senare visar sig för långtgående. I första hand kommer en prövning av den frågan att uppstå inom ramarna för tillsynsmyndighetens verksamhet. Patent- och registreringsverket har då möjlighet att ingripa genom att vid vite förelägga organisationen att vidta rättelse (12 kap. 3 § lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt). Ett sådant beslut kan – efter överklagande – också prövas av patent- och marknadsdomstolen (12 kap. 7 §).

Om förhållandena i en organisation förändras, kan det naturligtvis leda till att organisationen måste omvärdera också medlemmarnas rätt att företrädas av ombud. Som *Advokatsamfundet* påpekar innebär detta att det ställs ytterligare krav på organisationerna. Det innebär att de måste vara uppmärksamma på frågan och beredda att anpassa stadgarna om förutsättningarna förändras. Enligt regeringens uppfattning är emellertid en sådan ordning att föredra framför en ordning där organisationerna redan som utgångspunkt måste anpassa sig till förhållanden som ännu inte har inträffat.

Regeringen gör därför bedömningen att bestämmelserna bör utformas så att det är möjligt att ta hänsyn till verksamhetens art och omfattning. En sådan lösning ger utrymme för att i det enskilda fallet utforma ombudsrätten på ett sätt som passar den aktuella verksamheten, t.ex. med hänsyn till i vilken utsträckning det förekommer gränsöverskridande inslag. En kollektiv förvaltningsorganisation bör därför kunna besluta om begränsningar av ombudsrätten i den utsträckning det inte medför hinder för medlemmarna att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt.

Den möjlighet att begränsa ombudsrätten som nu föreslås bör bara gälla i kollektiva förvaltningsorganisationer som bedrivs i en associationsform där en sådan begränsning också är tillåten enligt de allmänna

associationsrättsliga bestämmelserna. Det bör vidare krävas att en begränsning av ombudsrätten anges i organisationens stadga. Också i dessa avseenden gör regeringen samma bedömning som görs i promemorian.

5 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringen ska träda i kraft den 1 maj 2017.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: Lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt trädde i kraft den 1 januari 2017. Bestämmelserna där innebär stora förändringar när det gäller möjligheterna att företrädas genom ombud vid stämman. Förslaget i denna lagrådsremiss innebär att organisationerna återigen ges en viss rätt att begränsa ombudsrätten. Lagändringen bör därför träda i kraft i nära anslutning till den tidpunkt då lagen trädde ikraft. Ett tidigare ikraftträdande än den 1 maj 2017 bedöms inte möjligt.

Det behövs inte några särskilda övergångsbestämmelser.

6 Konsekvenser

Regeringens bedömning: Lagförslaget får inga statsfinansiella konsekvenser. Det medför inte heller några kostnadsökningar för de kollektiva förvaltningsorganisationerna.

Promemorians bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna har inte några synpunkter.

Skälen för regeringens bedömning: Den föreslagna lagändringen berör endast förhållandet mellan kollektiva förvaltningsorganisationer och deras medlemmar. Förslaget bedöms därför inte leda till några ökade kostnader för det allmänna eller annars få några statsfinansiella konsekvenser.

Förslaget medför inga kostnadsökningar för berörda kollektiva förvaltningsorganisationer. Tvärtom kan det, i vart fall i någon mån, förväntas minska de administrativa kostnader som skulle kunna uppstå i situationer där många fullmakter ska hanteras i förhållande till ett och samma ombud. De möjligheter att inskränka ombudsrätten som föreslås är vidare så begränsade att de inte heller bedöms få annat än marginella effekter för organisationens medlemmar. Det gäller såväl ekonomiska som andra konsekvenser.

7 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt

5 kap. Stämman

8 § En medlem har rätt att delta och rösta vid stämman genom ombud. Medlemmen får anlita valfritt ombud. Den som tillhör en annan kategori av medlemmar eller av annat skäl har andra intressen i organisationen än medlemmen får dock inte anlitas som ombud. *Rätten att anlita ombud får vidare begränsas i stadgan. En sådan begränsning får dock inte utformas så att den hindrar medlemmarna från att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt. Den får inte heller strida mot annan lag.*

Ombudet ska ha en skriftlig fullmakt. Den ska vara undertecknad av medlemmen och avse en viss stämman. Fullmakten får undertecknas med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

I paragrafen finns bestämmelser om medlems rätt att närvara och rösta vid stämman genom ombud.

En medlem i en kollektiv förvaltningsorganisation har rätt att delta och rösta vid stämman genom valfritt ombud, under förutsättning att valet inte leder till att det uppstår en intressekonflikt. Enligt hittillsvarande lydelse av bestämmelserna finns det inte några möjligheter att därutöver begränsa medlemmens val av ombud. Bestämmelserna har företräde framför det som gäller enligt annan associationsrättslig lagstiftning.

I *första stycket* införs bestämmelser som ger de kollektiva förvaltningsorganisationerna en möjlighet att begränsa ombudsrätten. Som utgångspunkt kan sådana begränsningar avse såväl den krets som kan vara ombud som det antal medlemmar ett ombud får företräda. Att begränsningen inte får utformas så att den hindrar medlemmarna från att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt, innebär att en avvägning måste göras i förhållande till de praktiska konsekvenser en begränsning får för medlemmarnas möjligheter att tillvarata sin rätt i organisationen. Om rätten begränsas såväl med avseende på den krets som kan vara ombud som det antal medlemmar ett ombud får företräda, är det de sammanlagda effekterna av dessa begränsningar som ska bedömas. Bedömningen ska vidare göras med utgångspunkt från vilka effekter en begränsning typiskt sett får för medlemskollektivet som helhet. Att en begränsning med hänsyn till särskilda omständigheter i det enskilda fallet kan utgöra hinder för en viss medlem att delta och rösta genom ombud saknar alltså betydelse.

Utgångspunkten är att det ska vara enkelt för medlemmarna att delta och rösta genom ombud. Begränsningar som i praktiken kan leda till svårigheter för medlemmarna att utöva sina rättigheter vid stämman genom ombud är alltså inte tillåtna. Vilka konsekvenser en begränsning kan få i dessa avseenden kan variera med hänsyn till inriktningen på organisationens verksamhet och omfattningen av denna. Också de

särskilda förutsättningar som gäller för kollektiv förvaltning i allmänhet måste vägas in i bedömningen.

När det gäller den krets som kan vara ombud är det nödvändigt att det ges utrymme för medlemmarna att anlita också ett juridiskt ombud, t.ex. en advokat. Om det på det aktuella området finns sådana särskilda agenter vars verksamhet innefattar att företräda rättighetshavare i nu aktuellt avseende, är det nödvändigt att det ges utrymme också för dessa att vara ombud. Om en organisation väljer att begränsa även det antal medlemmar ett ombud kan företräda, kan det krävas att ytterligare personer tillåts att agera ombud.

Om verksamheten är omfattande och av gränsöverskridande karaktär, är utrymmet att begränsa det antal medlemmar ett ombud får företräda mindre än annars. I en sådan situation måste det särskilt vägas in att utländska rättighetshavare, som normalt är mer beroende av ombudsrätten än inhemska medlemmar, inte i praktiken berövas sin möjlighet att delta i beslutsfattandet, t.ex. genom att det blir alltför kostsamt. Även i andra situationer torde begränsningar av det antal medlemmar ett ombud får företräda behöva användas med försiktighet. Om också den krets som kan agera ombud har begränsats, kan det vidare vara nödvändigt att det ges ett större utrymme än annars att anlita samma ombud. Begränsningar som innebär att ett och samma ombud endast får företräda någon enstaka medlem torde typiskt sett inte vara tillåtna. Omvänt torde det, oavsett verksamhetens art och omfattning, inte kunna krävas att ett ombud får företräda fler än tio medlemmar.

Att en begränsning inte får strida mot annan lag innebär att den lagstiftning som reglerar den aktuella associationsformen måste tillåta motsvarande begränsning. Lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar möjliggör längre gående begränsningar av ombudsrätten. En begränsning enligt förevarande paragraf strider därför inte mot bestämmelserna där. Motsvarande möjligheter finns dock inte för aktiebolag. För ideella föreningar finns inte någon lagreglering. Begränsningar av den krets som får vara ombud och det antal medlemmar ett ombud får företräda kan alltså göras i enlighet med vad paragrafen föreskriver i ekonomiska och ideella föreningar, men inte i aktiebolag. En eventuell begränsning ska anges i organisationens stadga, för att gälla.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 8 § lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

8 §

En medlem har rätt att delta och rösta vid stämman genom ombud. Medlemmen får anlita valfritt ombud. Den som tillhör en annan kategori av medlemmar eller av annat skäl har andra intressen i organisationen än medlemmen får dock inte anlitas som ombud.

En medlem har rätt att delta och rösta vid stämman genom ombud. Medlemmen får anlita valfritt ombud. Den som tillhör en annan kategori av medlemmar eller av annat skäl har andra intressen i organisationen än medlemmen får dock inte anlitas som ombud.

Trots första stycket får rätten att anlita ombud begränsas. En begränsning får dock inte utformas så att den hindrar medlemmarna från att delta i beslutsfattandet på ett lämpligt och effektivt sätt. Den får inte heller strida mot annan lag. En begränsning ska anges i stadgan.

Ombudet ska ha skriftlig fullmakt. Den ska vara under-tecknad av medlemmen och avse en viss stämma. Fullmakten får undertecknas med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Ombudet ska ha skriftlig fullmakt. Den ska vara under-tecknad av medlemmen och avse en viss stämma. Fullmakten får undertecknas med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2017.

Förteckning över remissinstanserna

Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen), Kommerskollegium, Uppsala universitet, Konkurrensverket, Patent- och registreringsverket, Bolagsverket, Administration av Litterära Rättigheter i Sverige, Bildupphovsrätt i Sverige, Föreningen Copyswede, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd, Musikförläggarna, Musikupproret, Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation, Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå, Sveriges advokatsamfund samt Sveriges kompositörer och textförfattare.